

УДК 37.013.74

В.І. Базова

Проблема професійної підготовки викладачів іноземної мови в університетах Німеччини

Ключові слова: викладач іноземної мови, професійна підготовка викладачів іноземної мови, університети Німеччини, технології автономного навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства іноземна мова перетворюється в інструмент, який дає змогу її носіям краще орієнтуватися в навколишньому середовищі, успішно виконувати професійні ролі [3].

З огляду на це не менш важливим та актуальним завданням є професійна підготовка викладацького корпусу вищої школи, зокрема викладачів іноземних мов. У документах Ради Європи зазначається, що оволодіння іноземними мовами є джерелом взаємного збагачення, взаєморозуміння і співробітництва, сприяє спілкуванню і взаємодії, відкриває можливості професійної мобільності, працевлаштування, освіти і доступу до інформації [5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В останні роки в українській педагогічній науці активізувались пошуки дослідників у галузі зарубіжної теорії та практики професійної підготовки педагогічних кадрів. Зокрема, досліджувалась проблема професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи (Л. Пуховська) [2], проблема реформування вищої педагогічної освіти в Англії (А. Парінов), проблема професійно-педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії (Н. Яцишин), проблема формування професійно-педагогічної і майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу (Ю. Кіщенко) тощо.

Освітня система Німеччини завжди привертала увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Вивчення літературних джерел свідчить про посилення інтересу багатьох науковців до проблем становлення і розвитку педагогічної освіти в Німеччині. Зокрема, аналіз процесу становлення та розвитку системи підготовки педагогічних кадрів у Німеччині здійснено в дисертаційному дослідженні В. Гаманюк [1].

Проблеми професійної освіти Німеччини стали предметом дослідження багатьох українських дослідників: Н. Абашкіної, А. Андрощук, К. Бурми, Т. Вакуленко, Т. Зданюк, Т. Козак, А. Корнілової, К. Корсака, А. Кудіна, М. Кузякіної, О. Куліш, С. Михайлова, Т. Ляшенко, Л. Отрощенко (розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю в Німеччині); С. Павлюк, Л. Сакун, С. Синенько. Різні аспекти німецької моделі підготовки педагогічних кадрів досліджували І. Гуревич, Т. Мойсеєнко, Л. Пуховська, С. Титович та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Аналіз педагогічної літератури показав, що проблема професійної підготовки викладачів іноземних мов в університетах Німеччини ще не була предметом системного наукового пошуку в Україні і досліджена недостатньо.

Звернення до аналізу системи підготовки викладачів іноземної мови в університетах Німеччини не є випадковим. Протягом багатьох років вища освіта цієї країни вважається однією з найкращих у світі, а їх навчальні заклади очолюють рейтинги найпрестижніших.

Проте дещо поза увагою залишається досвід, набутий окремими зарубіжними країнами у підготовці викладачів іноземних мов. На наш погляд, підготовка фахівців цього предмета для кожної держави має особливе значення, оскільки в сучасних умовах різко підвищується суспільна потреба у фахівцях, які добре володіли б іноземними мовами як засобом міжкультурного спілкування. Розширення міжнародних зв'язків між країнами, в тому числі й України, вимагає перегляду усталених поглядів на

систему підготовки викладачів іноземних мов.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Розкрити проблему професійної підготовки викладачів іноземних мов в університетах Німеччини

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В теорії освіти сучасної Німеччини знаходить своє суперечливе відображення різноманіття педагогічних концепцій, поглядів, підходів, установок, але провідною залишається гуманістична концепція, яка включає неперервну, відкриту світові освіту впродовж життя. В Німеччині, як і в інших розвинених країнах Європи і світу, спостерігається поступовий перехід від технократичної парадигми, яка призвела систему вищої освіти у стан жорстокої кризи, до гуманістичної освітньої парадигми. На думку дослідника В. Цюдатіса, теорію й практику підготовки європейського викладача іноземної мови визначають зараз два основні параметри: мовна політика і характерне для неї «міжкультурне вимірювання» [7].

У ФРН упродовж останніх років виникли спеціальні комплекси вправ і завдань, які розраховані не тільки на індивідуальне використання, але й застосування технологій автономного навчання в групі (Ellis / Sinclair 1989, 1989; Rampillon, 1995; Haublein, 1995). Компоненти автономного навчання знаходять відображення у сучасних куррикулах з іноземної мови [Curriculum Deutschlehrerausbildung. Eprobungsfassung/von Gusseinova, L., Jatskowskaja... - Moskau: Goethe-Institut, 2001, 64S]:

- технології автономного навчання не представлені розрізнено в окремих програмах, а інтегровані в куррикулуми з урахуванням проблеми міжпредметних зв'язків;

- ті, хто навчається, мають уявлення про технології навчання, а також про те, чому, коли і як використовується та чи інша технологія;

- комплекс завдань й вправ побудований таким чином, що учні використовують різні технології на практиці, обговорюючи проблеми, які виникли й оцінюючи ефективність застосування тієї чи іншої технології.

Учені О. Маллей, Т. Хаммот [4] вказують на те, що оскільки процес

навчання іноземної мови повинен бути особистісно орієнтованим й автономним, це потребує запровадження технологій автономного навчання в програму підготовки майбутніх викладачів. Даний процес є також індивідуалізованим, оскільки технології навчання добираються для кожної особистості індивідуально з урахуванням її потреб.

Основним елементом автономного викладання є здатність бути «порадником», що передбачає:

- здатність абстрагуватися від власних нормативних уявлень про вивчення мови;
- здатність сприймати учня в якості суб'єкта навчання й приймати вибрані ними шляхи навчання;
- здатність наочно й доступно пояснити можливі «шляхи» вивчення іноземної мови (аутентичність, транспарентність, конкретність).

Метою підготовки сучасного викладача іноземної мови є «самостійний, який знаходиться в стані творчого пошуку практик (експерт) у сфері навчання /оволодіння іноземною мовою, який здатен правильно й адекватно віковим особливостям учнів планувати й оцінювати заняття з іноземної мови, розумно підходити до вирішення виникаючих на тому чи іншому занятті проблем...» (Richerds, Numan, Wallace, Zimmermann).

Як стверджують відомі німецькі дослідники (К. Kleppin, К.-R. Bausch, W. Tunshoff, В. Helbig), студенти педагогічних вузів повинні не просто вивчати технології навчання як чергову тему, а «випробувати» їх на собі, самостійно оцінювати їх ефективність.

Для сучасної підготовки викладачів іноземної мови в Бохумському університеті більшою мірою характерні такі форми роботи, як семінари, вправи (на відміну від традиційної лекції монологічного характеру). На семінарах студенти демонструють свої власні технології вивчення іноземної мови, обговорюють результати їх застосування.

Основні теми семінарів:

1. Уведення в тему (концепт автономного навчання): основні поняття, освітня політика, поняття «хороший» учень («a good language learner»).
2. Дефініція й класифікація технологій навчання.
3. Теоретичні аспекти й моделі представлення тих чи інших технологій («навчитися учитися»).

4. Моделі оволодіння технологіями: теоретичний аспект й практичний аспект: покрокове й пофазове оволодіння.
5. Емпіричні дослідження ефективності застосування технологій автономного вивчення іноземної мови, демонстрування («апробація на собі») окремих технологій.
6. Технології в куррикулах з іноземної мови, в навчальних посібниках й т.і.
7. Роль учителя й учня в автономному процесі вивчення іноземної мови. Підготовка викладачів. Знайомство з дидактичною літературою з даної тематики.
8. Підведення підсумків.

Оволодіння технологіями навчання в Бохумському університеті проходить в чотири етапи:

1) Ідентифікація й обговорення технологій, які використовують студенти даної групи.

Спочатку відбувається спостереження за своїми власними технологіями і технологіями своїх колег, їх порівняння (анкети, інтерв'ю, обмін досвідом), наприклад, застосування тих чи інших технологій при вивченні рідної чи раніше вивченої іноземної мови.

2) Презентація подальших (альтернативних) технологій (проводиться однією людиною). Презентація може здійснюватися не тільки викладачем, але й студентом (короткий опис технологій надається в «пам'ятках»). Презентація проходить наступні етапи:

* опис технології(-ій) (учні письмово коротко описують використовувані стратегії в пам'ятках, якими вони можуть користуватися в подальшому);

* пояснення того, чому, як і коли застосовувати дану технологію;

* демонстрування (представлення) технологій;

- «думки вголос» (вербалізація фаз планування, проведення й контролю).

3) Апробація технологій в рамках навчальних занять і поза ними. Фаза апробації повинна бути тісно пов'язана з фазою презентації:

Учні можуть «відчути на собі» функціонування тієї чи іншої технології:

* feedback (зворотній зв'язок) між тим хто навчає і тим, хто навчається у питанні використання учнем технологій;

- * взаємний зворотній зв'язок між учнями (один учень апробує визначену технологію, інший підбадьорює його порадами тощо);

- * повторна демонстрація викладачем чи студентом представленої технології;

- * учні дають короткі рекомендації по використанню даної технології, наприклад, на що слід звернути увагу в подальшому при використанні даної технології й т. ін.

- * ті учні, які раніше уже використовували дану технологію, розповідають про досвід її застосування в рамках навчальних занять і поза ними.

4) Оцінка результатів.

На даному етапі перевіряється те, наскільки дані технології підходять певному типу учня:

- ті, хто навчається, обмінюються досвідом використання певних технологій спочатку у невеликих групах, потім на курсі, при цьому обробляються чи уточнюються пам'ятки по використанню тих чи інших технологій;

- ті, хто навчається, ведуть протоколи, в яких описують свої враження від використання тих чи інших технологій;

- учні можуть випробувати ефективність тієї чи іншої технології поза навчальними заняттями (наприклад, при безпосередньому спілкуванні з носіями мови, в тандемі й т.д.).

Успішність автономного навчання іноземної мови визначається також наступними критеріями: попередній досвід вивчення іноземної мови в учнів, установки тих, хто навчається, аналіз власної мотивації, своїх «сильних» й «слабких» сторін; емоційний настрій в групі й т.д.

Якщо сучасний викладач повинен бути «порадником», «помічником», то є закономірним той факт, що дана компетенція повинна бути відображена в програмі підготовки викладачів і включати наступні компоненти:

- * ознайомлення із загальними принципами «надання підтримки»;

- * оволодіння наступними знаннями: типи учнів, концепт автономного навчання, технології автономного навчання і їх запровадження в навчальний процес;

* особистий досвід надання педагогічної підтримки в процесі педагогічної практики, відвідування занять інших учителів, використання рольових ігор, коли учні вчаться надавати взаємну педагогічну підтримку, виступають в ролі експертів навчання.

Висновки і перспективи подальших розвідок в даному напрямку. Професійна підготовка викладачів іноземних мов в університетах Німеччини містить багато цікавого для запозичення і потребує подальшого системного вивчення.

Література

1. Гаманюк В. А. Система підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації у Німеччині: дис... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Віта Анатоліївна Гаманюк. – К., 1995. – 221 с.
2. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: [монографія] / Л. П. Пуховська. – К. : Вища шк., 1997. – 180 с.
3. Рекомендація № R (98) 6 Про сучасні мови. – Страсбург : Рада Європи, 1998. – 5 с.
4. Handbuch Fremdsprachenunterricht|hrsg. von K. –R.Bausch... – [3, uberarb. und erw. Aufl]; Tubingen; Basel; Francke, 1995. – 585 S.
5. Recommendation № R (82) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Modern Languages. – Strasbourg : Council of Europe, 1982. – 4 p.
6. Resolution (69) 2 on an Intensified Modern Language Teaching. – Strasbourg : Council of Europe, 1969. – 4 p.
7. ZydatiB W. Fremdsprachenlehrausbildung. Reform oder Konkurs/hrsg. von W.ZydatiB und G.Neuner. – Berlin und Munchen: Langenscheidt KG, 1998. – 374 S.